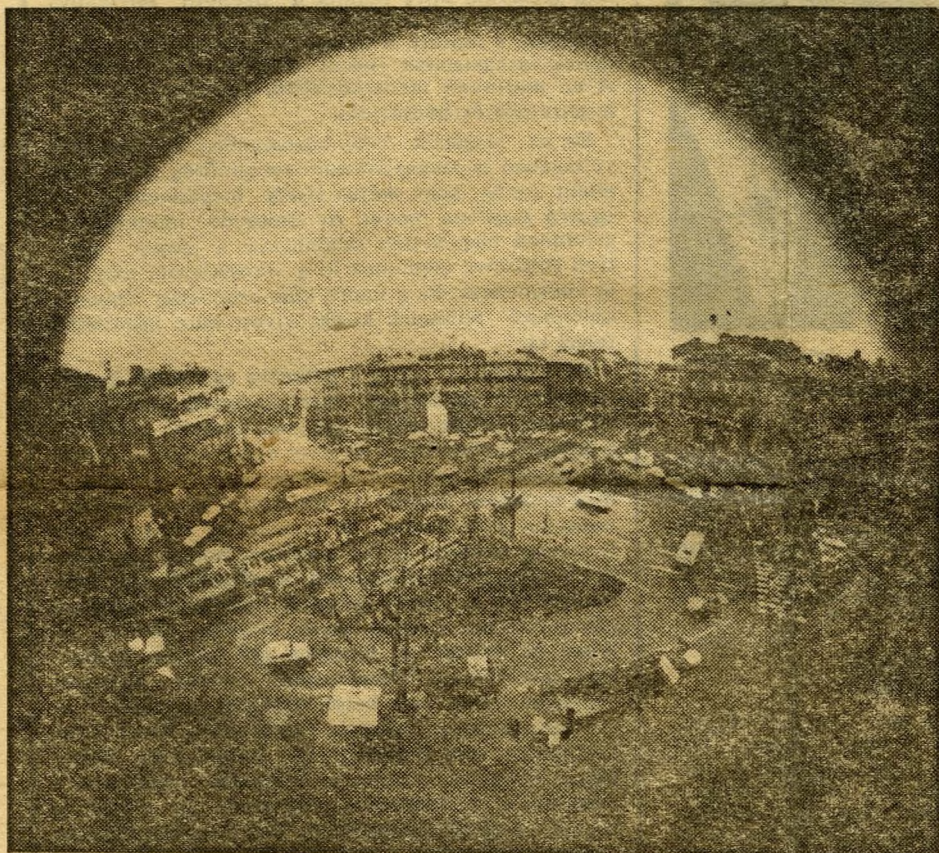

Százesztendős Sugárút

Külteleki kávéház • Fakockák, történelem

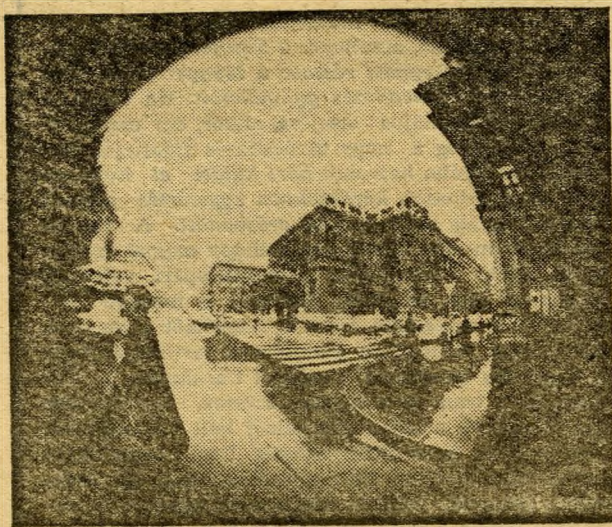
Tudjuk-e: százesztendős sétatúton, kocsitúton vonulunk fel május elsején?

Bizony, századik születésnapját ünnepli, a mi Népköztársaság útunk.

Születési anyakönyvi kivonata természetesen nem lehet napra hiteles, de anynyit tudunk, hogy a Királyi Szépitő Bizottság utódja, a Közmunkatanács 1869-ben alakult, s már a következő évben tárgyalta a születendő Sugárút tervét. Széles sétatú és kocsitú a Belvárosból ki a Ligetbe! Első gondolatát 1968-ban Andrássy Gyula gróf vetette fel, akiről később a név is kapta. A nagy rendezés során 160 házát kellett az útépitőknek lebontaniok, s „tízezer lélek maradt átmenetileg hajléktalan”.

Ybl remeke

Alacsony, földszintes házacsok szegélyezték még a széles fasorokkal meghú-

zott, előkelő utat, s ahogy Rexa Dezső, a város szerelmes krónikása mesélte el nekem a szemtanú emlékezésén: „A mai Liszt Ferenc tér sarkán Mikor cirkusz csalogatta a közönséget, apró boltocskák, s oly nagy volt a rendtelenség, a válsárosság, hogy mikor Ybl remekéről, a dalszínházról még le sem bontották az állványzatot, a pestiek már azt mondták: „gyöngy a szemétn!”

A magyar kapitalizmus robbanásának időszakában épült ki igazán. A munkanélküliség miatt milliók kivándorlásának és a házardörökből lett hirtelen újjagazdagok karrierjének ideje volt ez. Az Oktogon is — itt kanyarodnak majd a Liget felé a felvonulók — a homokbuckákból nőtt ki. Itt az első két háromemeletes házát a sugárúti építő részvénytársaság emelte. Felhőkarcolat senki sem akart itt építeni, még abban is kételkedtek, hogy a három emeletet be tudják népesíteni főbérnökkel. A város széle, kültelek volt, „errefelé a legnagyobb házardör sem nyitott boltot”. A részvénytársaság bele is bukott ebbe a vállalkozásba. A másik két házát egy Neumann nevű kalmár építtette, aki hazafias felbuzdulásból vállalta a kockázatot. 300 ezer forintos jegyzett aranyjárdékra a Hitelbanknál. Pénzügyi művele-

akkori krónikás: „A tömeg keresztültörte magát, s egyszerre csöke előzönte a színház körül szabadon hagyott tért, s ellepte az előcsarnokot. A zsvaj behalatszott a nézőtérre is. A tömeg, ahol ajtót talált, ott ment be. Az udvari feljárót is megstromolta, semmibe sem véve a Burgzsandárokat. Báró Podmaniczky intendáns, elébb szép szóval akarta visszavonulásra bírni a tolokodókat, de aztán a kardlap nyelven magyarázta meg a tilalmat.”

A kardlap mindig szereplője volt e sugárútnak.

Az előkelő utat fakockákkal fedték be. Épp tíz éve, hogy az útépitők csakányt fogtak, felszedték az aszfaltot, s előtűnt ismét — utoljára — egy vékony, 6–8 centis aszfalttal eltakart, elmúlt világ, a régi Pest. A fakockák, amelyeken ifjú korában a legszebben verhettem ki a muzsikát a fogatok trappmenete, a legrugalmasabb, a legtartósabb, a legvilágiasabb útja az akkor cseperedő fővárosnak. (Most is: a „legvilágiasabb” automata fényrendszert itt vezették be, a száguldó gépkocsik alá a tapadó betonutat.)

Az Oktogonon

Száz esztendejének már első tizedik évében a város egyik pezsgő központja lett: a milleniumi évben itt indult meg a kontinens első földalattija, s a föld felett is, a Nyugati-pályaudvartól meginduló első villamos itt szeli át a Körutat. Kávéházak nyíltak, közülük az első az Abbázia. Steuer nevű tulajdonosa Vas megyei születésű híres kávéházas, Bécsben tanulta mesterségét, majd a pesti Európa Szállóban főpincér, aztán itt kockáztat: ezen a külfelken megnyitja Budapest első onixmárványlapú asztalokkal berendezett kávéházát. A nagyablakú kávéházból, kezdettől fogva „jó kilátást nyújtott” a térre, a történelemre.

1919-ben itt, az Oktogonon, szemben az Abbázia-

val, a körúti oldalon, a mai házasságkötő épületben volt a Lenin-fiúk központja. Nemcsak az Oktogonra; a város, az ország rendjére is vigyázott.

És a neve

A nyolcszögletű teret a második világháború alatt Mussolini térre keresztelték. A felszabadulás után leszaggatták a Mussolini-táblákat, s minden hivatalos utasítás nélkül kifüggesztették a kézzel írt, rajzolt új névtáblát: Sztálin tér. A főváros Közmunka Tanácsának első felszabadulás utáni ülésén — olvassom a jegyzőkönyveket — Fischer elnök ismertette a tanács tagokkal Ragozin tábornok kívánságát: a Sztálin tér és Lenin tér elnevezést távolítsák el, „mivel a Vörös Hadseregnek Magyarország felszabadításán kívül elsősorban az a célja, hogy az ellenséget megverje és még a látszatát is kerülni akarja, hogy a Szovjetunió politikai tekintetben bármilyen nyomást akar gyakorolni a közvéleményre. A Közmunka Tanácsa ezen határozat kívánságának megfelelően visszaállítja a régi Oktogon és Körmend elnevezéseket.”

Mai nevét — November 7. nevét viseli a hajdani Oktogon — húsz esztendője, 1950-ben kapta.

Száz esztendős, de mindig megfiatalodó úton indulnak holnap sok tízezer május 1-et ünnepelni a Ligetbe.

Kőbányai György

Roham

Kardlap és Andrássy út. A város legszebb felvonuló, sétatúja elválaszthatatlan e fogalomtól. Az 1884. szeptember 25-i Opera megnyitására — a király jelenlétében a Bánk bánt adták elő —, így számolt be az